

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בגיאוגרפיה – תוכנית חדשה

קיץ תשפ"ד, 2024

40%

סמל שאלון 57282

הפתרון נכתב על ידי: אמנון אפשטיין, אמיר סטרנס ומיכל פריאל-שחק

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

1. מדדי פיתוח

- א. 1. נבחרו שיעור התמותה בתחום הדמוגרפי והנגישות לחשמל בתחום הכלכלי. המגמה בשיעור התמותה היא ירידה בולטת. המגמה בנגישות לחשמל עלייה בולטת.
2. גורם אפשרי לירידה בתמותה הוא שיפור מערך הבריאות בפירור, טיפול רפואי יעיל יותר, שיפור באיכות החיים ושמירה על הסביבה מפני זיהום אוויר, מזון ומים. עלייה בצריכת החשמל נובעת מעלייה ברמת החיים שבעקבותיה משתמשים באנרגיה למיזוג אוויר, למכשירי חשמל ביתיים. בנוסף לכך, שיפור טכנולוגי ופיתוח תעשייה מגדילים את צריכת החשמל.
- ב. מגבלה אחת של התמ"ג לנפש היא שהתמ"ג אינו מתחשב בהכנסות של אזרחי המדינה החיים בחו"ל. בנוסף לכך, הוא מהווה נתון ממוצע שלא משקף מצב שבו עושר רב מרוכז בידי קבוצה קטנה של עשירים.
- ג. 1. המדד המשולב או אינדקס הפיתוח של האו"ם מתבסס על שלושה מדדים עיקריים: תוחלת חיים, רמת השכלה ותמ"ג. שלושת המדדים הללו מוצבים בתוך נוסחה, אם התוצאה קרובה לאחת המדינה מאוד מפותחת, אם התוצאה נמוכה מאחת היא פחות מפותחת. את המדינות ניתן להציב בסולם דרוג כל שנה.
2. האו"ם ומוסדות בינלאומיים מעדיפים את השימוש במדד זה משום שהוא מצמצם את החסרונות של כל מדד בנפרד, ואפשר בקלות ומהירות למצוא את מיקומה של כל מדינה בדירוג העולמי.

2. גלובליזציה

- א. יתרונות של הגלובליזציה להתפתחות הכלכלה במדינות המפותחות
- (1) **התפתחות תעשייה עתירת ידע** המתבססת על כוח האדם המשכיל.
- (2) **שיפור באיכות הסביבה** - בעוד מחקרי הפיתוח והמחקר נותרים במדינות המפותחות, מפעלי התעשייה המזהמים, הדורשים כוח אדם זול, עוברים למדינות המתפתחות לשם ייעול הרווח, וכך משתפרת איכות הסביבה במדינות המפותחות.
- (3) **עלייה בדרישה לכוח אדם משכיל** - מביאה לעלייה ברמת ההשכלה במדינות המפותחות וכן להגירה של משכילים למדינות אלו, בהן הביקוש למשכילים גבוה והם זוכים לתנאי עבודה משופרים ולשכר גבוה.

ב. השתלבות של המדינות המפותחות בכלכלה הגלובלית משפיעה אחרת על התעשיות השונות:

תעשייה עתירת ידע – תתפתח ותגדל במדינות המפותחות. תביא להגירת משכילים על מנת לענות על הביקוש הגבוה לכוח אדם איכותי, או לבניית מחקרי פיתוח ומחקרים נוספים של החברה במדינות מפותחות אחרות, בהן כוח אדם משכיל. תעשייה מסורתית – עוברת מהמדינה המפותחת למדינה מתפתחת, בה השכר לכוח אדם זול הוא נמוך, במטרה למקסם את רווחי החברה (שהפכה לרב לאומית). לתופעה זו מתלווה גם השפעה שלילית של אובדן מקורות ההכנסה של העובדים במפעלים שנסגרו, שנותרו ללא יכולת להתקיים. פערים כלכליים-חברתיים נוצרים בין התושבים באזורי תעשייה מסורתית שנטשה, ועובדיה הפכו למובטלים, למול תושבי אזורי התעשייה העתידית הידע, בה השכר ותנאי החיים גבוהים. תהליך זה מגדיל את אי השוויון בתוך המדינה.

ג. 1. על פי הקטע, מדינות המשתלבות בכלכלה הגלובלית, עלולות למצוא עצמן תלויות במדינות אחרות, תלות שיכולה לפגוע בהן בתנאי מלחמה / משבר פוליטי בין המדינות. בקטע הטקסט מדבר על מדינות שהסתמכו על רוסיה כיצואנית גז, ונאלצו לחפש מקורות אחרים לקניית הגז, כשזו הפסיקה למכור גז למדינות שתומכות באוקראינה. הגיוני שמדינות אלו, שנמצאו במחסור, משלמות יותר על הגז שקנו, בשל הביקוש הגדול עם סירוב רוסיה לייצר להן גז.

ד. האם מתרחשת בלימה של הגלובליזציה?

טענה המצדדת בהנחה כי מתרחשת בלימה של הגלובליזציה – סירוב רוסיה למכור גז, למעשה מוציא את רוסיה ואת המדינות שקנו ממנה מהשוק הכלכלי, לפחות לזמן מה. הגלובליזציה מתעכבת ונעצרת בשל אי מכירת הגז. טענה המתנגדת להנחה כי מתרחשת בלימה של הגלובליזציה – היות והמדינות הזקוקות לגז יקנו ממדינות אחרות ורוסיה תמכור את הגז למדינות התומכות בה, הגלובליזציה לא נפגעה בשל המהלך של רוסיה, אלא חל בה שינוי קל בהרכב המדינות המוכרות גז למול המדינות הקונות מהן גז.

3.

א. 1. מטרופולין הוא רצף עירוני גדול, הכולל ערים, ישובים כפריים, פרברים ושטחים פתוחים. העיר הראשית במטרופולין משמשת מרכז כלכלי ותרבותי למטרופולין כולו.

2. תהליך התפתחות המטרופולין מכונה זחילה עירונית. העיר הגדולה מתפשטת אל הישובים שמסביבה ומספחות/"בולעת" אותם תוך יצירת רצף נרחב. גם ישובים קטנים במטרופולין גדלים אף הם ותורמים לרצף הגדול. הישובים הסמוכים לעיר המרכזית המהווה גלעין המטרופולין יוצרים טבעת המקיפה אותו, הישובים המרוחקים יוצרים טבעת רצף טריטוריאלית עם הטבעת הקודמת. תהליך הזחילה העירונית מתרחב מגלל הפירבור. אזור בשולי העיר או מחוצה לה שתושבים עוברים להתגורר בו בגלל צפיפות נמוכה ואיכות חיים גבוהה, אלה תלויים בתעסוקה ושירותים בעיר הסמוכה להם.

ב. יוממות: נסיעה יום יומית של עובדים מיישוב אחד ליישוב שני בעיקר לגלעין המטרופולין לצורכי עבודה וחזרה לביתם. הגורמים:

- תהליך הפירבור ושכלול אמצעי התחבורה הכולל כבישים מהירים.

- העיר המרכזית כוללת מגוון גדול ביותר של מקומות עבודה בכל תחום שאינם קיימים בפרברים דבר המחייב יוממות.

ג.

- סיבה מתחום התחבורה: צמצום הגודש ועומסי התחבורה בתוך לונדון, והקטנת הביקוש למקומות חנייה.

- סיבה מתחום הסביבה: צמצום בולט של זיהום האוויר.

4. א. שובל עירוני כפרי הוא האזור הכפרי הטבעתי הסובב את העיר המתפשטת אשר מחליף את תפקודו מתפקוד חקלאי לתפקודים תומכי העיר לדוגמה: מחסנים, אזורי תעשייה, קניונים, תיירות צימרים. השובל העירוני הכפרי משמש גם כמערכת מאזנת מבחינה אקלימית תופעות של "אי חום עירוני", מאפשר פליטת חמצן נקי לאוויר.

ב. 1. שימוש הקרקע שגדל באופן משמעותי הוא שימוש למגורים ושימוש הקרקע שהצטמצם בצורה משמעותי הוא השטחים לחקלאות.

2. הגורם לשינוי ועליה בתחום המגורים קשור להתרחבות העיר ותופעה של "זחילה עירונית" שבה העיר מתרחבת לטובת השטחים הפתוחים המקיפים אותה בעיקר בגלל צורך במרחבי מגורים נוספים וירידה באיכות החיים במרכזי הערים.

הגורם לצמצום השטחים החקלאיים הוא בעיקר הצורך בשטחים להתרחבות העיר ועליית מחיר הקרקע ומכאן ירידה ברווחיות של החקלאים, היתרון שבהסבת השטחים לשטחי ההרחבה של העיר גורם נוסף שחשוב להדגיש הוא שינוי בהגדרות שימושי הקרקע ע"י המדינה.

ג. חגורה ירוקה הוא אזור טווח בין שימושי קרקע שונים השומרת ומגינה על השטחים אשר לא ניתנים לבניה ופיתוח ע"י הגדרה של שמורת טבע, פרקים ואזורים פתוחים לא מתוכננים. הסיבות לשמירה על הישוב העירוני הכפרי כחגורה ירוקה הם שמירה על "ריאה ירוקה", שמירה על טבע חי וצומח לשימוש חברתי של פנאי ונופש ולשימושים לימודים ומחקרים למען שמירה על רמת חיים ואיכות חיים. ובנוסף החגורה הירוקה עוזרת לשמור ולהתמודד עם תופעת אי החום העירוני והמדבור העירוני, החגורה הירוקה עוצרת את הזחילה העירונית.

5. נתיבי שייט פנימיים

א. היתרון בהובלת מטענים בנתיבי שייט פנימיים הוא חיסכון בעלות הובלה יחסית למשאית, ויכולת לשאת מטען גדול יותר. למשל, נהר יאנג צ'א בסין מהווה נתיב שייט פנימי והנשפך לאסטואר הסמוך לנמל שנחאי, זה מגדיל את ההינטרלנד של הנמל באופן בולט.

החיסרון בנתיב שייט פנימי הוא עומק המים ופיתולי הנהר המגבילים את גודלן ונפחן של אוניות. לעתים צריך שיטעון לאוניות גדולות יותר דבר המייקר את עלות ההובלה.

ב. 1. תעלת פנמה מחברת את האוקיאנוס האטלנטי עם האוקיאנוס השקט.
2. חשיבותה של תעלת פנמה בהגדלה משמעותית של הסחר העולמי וצמצום העלויות ההובלה בשייט בין אירופה למערב דרום אמריקה, ובין ארצות הברית לדרום אמריקה, ובין מערב ארצות הברית לאירופה. הגידול בסחר העולמי בעקבות תעלת פנמה מגדיל התל"ג של מדינות העולם ומייצר מקומות עבודה רבים. לתעלה יש חשיבות רבה בעידן הגלובליזציה גם להובלת סחורות וגם למעבר אוניות נוסעים גדולות.

ג. 1. הפחתה ניכרת בכמות המשקעים תגרום לירידת מפלס המים בתעלה ובמיוחד בתאי הציפה (לוקרים) דבר שיגביל את הנפח והכמות של האוניות.

2. הגבלת המעבר תגרום לפנמה להפסד הכנסות ענק, פנמה גובה דמי מעבר מכל אוניה, אלה מהווים מרכיב מרכזי בהכנסות המדינות, הפסד הכנסות בגלל צמצום מספר האוניות יגרום לפנמה נזק כלכלי גדול.

6. א. שלושה מפגעים בתחום הסביבה:

1. שימוש בכספית להמסת הזהב מכלל החומר שכורים מהאדמה.

2. אידוי של כספית והעלאת הריכוז של הכספית בגוף האוויר באזורים אלו.

3. זיהום כספית בקרקע.

4. זיהום כספית במקורות המים.

ב. הפקת מחצבים על פי עיקרון הבר קיימא אפשרי ע"י פיקוח ממשלתי ושל ארגונים בין-לאומיים על העבודה ועל כוח האדם העובד במכרות, שימוש בחומרים שלא פוגעים בסביבה או שימוש בהם בצורה מצומצמת ומבוקרת. צמצום השימוש בחומרי הגלם שנכרים, למשל מיסוי של מאות אחוזים על שימוש בזהב או יהלומים במדינות מפותחות הרוכשות את חומרי הגלם הללו.

ג. הטענות של המדינות הפחות מפותחות בנוגע לזכותן להאיץ את תהליכי הפיתוח שלהן:

1. המדינות המפותחות נמצאות במצב זה בין השאר בגלל ניצול בעידן הקולוניאלי ושליטה

מרחוק, ולכן אין להם זכות להגביל אותם ע"י מי שניצל אותם.

2. תהליך הפיתוח הוא לינארי ולא ניתן לדלג על שלבים, לכן האינטרס הגלובלי שמדינות

אלה יעברו בהקדם את השלבים הללו.

7.

א. 1. מאפיינים פיזיים שמאפשרים חקלאות:

- ריבוי של נהרות נותן זמינות של מים להשקיה ותעלות להעברת סחורות.

- טופוגרפיה מישורית: רוב רובה של הולנד היא מישור ולכן קל לגדל גידולי חקלאות.

2. שלושה ענפי חקלאות בהולנד: - גידולי פרחים. - גידולי חזירים. - גידולי שדה.

רשת החינוך אנקורי | 1800-85-85-85 | www.ankori.co.il | אנקורי בגרות ופסיכומטרי

- ב. 1. מגמות שינוי: מספר הפרות יורד כמות יצור החלב עולה.
2. חקלאות מפותחת (מתפתחת) מגדילה את היעילות ולכן ניתן להפיק יותר חלב מפחות פרות.
- ג. - חקלאות על גגות – חיסכון בשטחים לחקלאות שימוש בגגות הורדת תופעת אי חום עירוני.
- הגדלת השימוש בחממות – פחות שטח אי פיזור של חומר ריסוס יותר מחזורי גידול.
- מינוי שר
- חשיבות תשומת לב גאו פוליטית.
- בינה מלאכותית.
- התייעלות חיסכון במשאבים.
- צמצום משקי בעלי חיים – ייעול מעט מפעלים תומכים, משקים מתמחים, יעילות גבוהה.